

КОГАТО КАПЯТ КЕСТЕНИТЕ

© Стефан Коспартов, *автор*

© Дамян Дамянов, *художник на корицата*

© Сиела Норма АД

София • 2018

ISBN: 978-954-28-2691-0

Стефан Коспартов

**КОГАТО
КАПЯТ
КЕСТЕНИТЕ**

 ciela

Идвам, татко!

ЧАСТ ПЪРВА

ГРАДИНАТА НА УЗРЕЛИТЕ ТИКВИ

I

Това е разказ за тъгата на Пътника. Този, който си тръгва в края на лятото. Когато капят кестените.

Димо Костурков, доктор по право, възпитаник на Сорбоната и любител на елзаския ризлинг, отметна лекото одеяло, стана и отвори прозореца. В купето нахлу миризмата на пушек и слабото потракване на колелата по сглобките на релсите превзе тишината. Другите трима обитатели на тясното пространство отдавна спяха, но сънят бягаше от очите на Димо и се криеше по ъглите на единствения спален вагон на дългата композиция, която отвеждаше младия юрист от Париж към София. Беше зимата на 1946 година и малкото приятели на Димо Костурков във Франция не одобряваха решението му да се прибере в България. „Там не се знае какво става – казваха те, – говори се, че комунистите убиват без съд и присъда, че всеки малко по-заможен човек е застрашен от репресии – я конфискация, я обвинение в заговор, я просто удар с тъп предмет по главата и хайде в канавката...“ Госпожа Рибарова, стара семейна приятелка от Русе, му беше писала, че прибрали мъжа ѝ, издателя Йордан Рибаров, през нощта уж за справка и оттогава не го била виждала и никой не ѝ казвал къде е и дали не е на дъното на Дунава, обвит в бодлива тел, на врата табелка с надпис „Враг на народа“, както твърдяха слуховете по кафенетата на главната улица. Димо Костурков изпитваше леко неудобство от тези слухове, те представяха родината му като някаква варварска страна, която не съблюдава законите и е готова да се саморазправя с политическите си противници, както впрочем отдавна се случваше на Балканите, и това предизвикваше френските му колеги недоверчиво да бърчат вежди, когато въодушевено им разказваше за красотите на България. Макар и добре приет

като специалист по наказателно право, Костурков си даваше ясна сметка, че е чуждо тяло в адвокатската кантора на Belfour & Co. и ще си остане такъв, дори и да се ожени за колежката си Женевиев, с която излизаше от известно време и чийто баща беше един от директорите на фирмата. Затова, когато приятелят му от детинство Минко Илиев, инженер-химик, завършил в Тулуза и активен политик по време на войната, го подкани да се върнат в България, той не се колеба дълго. „Щом Минко не го е страх, значи и аз няма от какво да се страхувам“ – помисли си Димо и си стегна багажа. Сега Минко спокойно спеше на койката над него и по всичко изглеждаше, че пет пари не дава за дописките на френските кореспонденти от България. „Съюзническата комисия няма да позволи издевателства – каза убедено той и издуха дима от цигарата си право в лицето му. – Давай да оправяме България!“

Тракането на колелата се превърна в скърцане, светлина на прожектори разцепи нощта и Димо видя дълги, пусти перони да обрамчват полутъмна гара. Войници с кучета патрулираха покрай влака, чу се руска реч. Появиха се и множество пътници, които напиреха към вагоните, влачейки всякаква покъщнина, блъскаха войниците и се катереха по вратите, които още не бяха отворени.

– Коя е тази гара? – попита Димо един от войниците.

– Виена – отговори войникът. – А ти кой си?

– Пътник.

– Прибирай се, глупак! Гарата не знае. Чакай, цигари имаш ли?

– Не пуша.

– Лъжеш, шваба. Откъде знаеш руски?

– Учих малко в гимназията. Аз съм българин.

– А, българин...

Войникът загуби интерес към разговора и Димо затвори прозореца. На горната койка Минко се размърда.

– Къде сме? – промърмори той сънено.

– Виена.

– Виена... Събуди ме, като стигнем Будапеща.

Будапеща, моля ти се – това ако не са железни нерви!

Кондукторите отвориха вратите и пътниците нахлуха във вагоните. Спалният също не правеше изключение, макар че той

беше запазен още от Париж. Коридорът се напълни с хора, които насядаха по пода и върху куфарите и категорично отказваха да напуснат. От тъмното изскочи едно русо момичешко лице и се залепи на вратата на купето. Димо се почувства неудобно и отвори.

– Ще ме смачкат! – проплака момичето.

– Влизай! – дръпна я той навътре и заключи вратата, преди да нахълтат още трима. – Закъде си?

– За София.

Чак сега Димо забеляза цигулката. Момичето нямаше никакъв багаж освен малка чантичка и цигулка в дървен калъф, който стърчеше напред като войнишки автомат.

– Нямах много багаж – отбеляза Димо.

– Куфарът ми остана на гарата, не можах да го кача на влака от блъсканицата.

– Къде си тръгнала посред зима?

– На погребение. Баща ми почина. Пребили го в милицията и не могъл да се оправя. Три дни храчил кръв и накрая си отишъл. Вътрешен кръвоизлив, казва докторът.

Момичето говореше монотонно и гледаше втренчено пред себе си, като здраво стискаше цигулката.

„Ето ти сега мъката за компания“ – помисли си Димо. На колко ли години е – осемнайсет, деветнайсет?

– Ела, седни тука. Дай цигулката.

Момичето седна, но не даде цигулката.

– Как се казваш?

– Ана.

Ана. Хубаво име. Красиво момиче, горкото.

Влакът се разклати и леко потегли. Отвън се чу свирка. Една жена тичаше успоредно на влака и плачеше. Димо пусна пердето и седна на койката до Ана.

– Аз съм Димо – каза той тихо. – Поспи си. Тук никой не те заплашва, поспи си.

II

Редакцията на списание „Пламяк“ се намираше на третия етаж в сградата на Съюза на писателите. Не беше лесно да стигнеш дотам, портиерът те гледаше с лош поглед, докато виновно обясняваш, че носиш един ръкопис за другарите Колев и Николаев, а те, разбира се, знаят, че ти ще се появиш днес точно в десет, нула, нула, и затова сега трябва да се качиш догоре, няма как, другарю портиер, благодаря много, приятна работа ви желая и дълги години щастлив живот, мерси.

Никола Костурков не дочака асансьора, който се моташе някъде по етажите, и тръгна бавно по стълбището. То беше прясно боядисано и още миришеше силно на латекс, от което на Никола му призля и за малко да повърне. Вратата на редакцията беше изцапана с боя и не изглеждаше много представително, рамката ѝ се беше изкривила и тя не се затваряше плътно, а кожената ѝ облицовка беше изтъркана и живееше със спомена за едно по-славно минало.

– Ооо, писателят Костурков – каза Стоян Николаев, плешивещ шкембелия, автор на две книги и стотици дописки за комсомолското движение в Народна република България. – Не знам дали да се радвам, или да скърбя.

– Писателите не са еднакви – обади се Ради Колев, другият редактор. – Ето, Петър Раденков от Шумен донесе домашно вино и сега в редакцията е весело. А Никола Костурков не носи вино и гледа мрачно. Той мисли, че всички трябва да скърбим. Защо така бе, Костурков? Какво толкова ти е направил животът?

Една муха лазеше по бюрото на Стоян Николаев и се опитваше да се удави в чашата му с вино.

– На мен животът не ми пречи – озъби се Никола. – Шегичките ти ми пречат.

– Оппаа – зарадва се Колев. – И не уважава редактора. Мисли се за голяма работа. Кой си ти бе, Костурков? Има ли те на картата?

– Айде, стига сте се джафкали – намеси се примирително Николаев. – Ти защо си дошъл?

– Ти ми каза да дойда. За „Странджански триптих“.

– Верно, бе, забравил съм. Много работа, Николчо, много работа. На тебе може и лесно да ти се вижда, ама не е! Тука всеки се мисли за важен, а списанието е едно, чат ли си? Дай сега да видим „Странджански триптих“.

Той се разрови из бумагите на бюрото си и измъкна една папка.

– Леле, трийсе страници! Как да ти пусна трийсе страници бе, Никола? И то за някаква влюбена нестинарка. Нестинарка, нестинарка, ама накрая изгаря. Да ти имам оптимизма. Направи ги десет и ще се замисля. И смени края, нека да се вземат младите. Тъй, де!

„Аманта – помисли си Никола. – Бяло лице, черна земя. Аманта!“

– И тая не може да се казва Аманта. Коя българка се казва Аманта?

Тая е тракийка. Кой знае как са се казвали тракийките?

Никола протегна ръка и взе папката. Няма да има „Странджански триптих“ на страниците на списание „Пламяк“. Както му каза веднъж Делчо Гагов: „Това аз няма да го публикувам и никой няма да ви го публикува. Но може да ми оставите едно копие да го показвам на приятели, за да се знае, че има такъв писател“. Той поне беше искрен, чест му прави.

– Верно ли, че пишеш роман? Нали знаеш за оня, дето десет години писал първото изречение?

Месинговата дръжка на вратата се беше излъскала от много пипане. Скръц, троп. Чао, чао, има такъв писател. Баща му пращаше писма с адрес: Никола Костурков, писател. А улица и номер няма. Само име. Някой ден ще ги получиш, казваше той. И тогава ще знаеш, че си успял.

Навън се опитваше да прехвърча сняг. Хора с тъмни дрехи вървяха по „Граф Игнатиев“ и гледаха в краката си. Наближаваше време да отворят кръчмите и на Попа около Бермудския триъгълник се наблюдаваше оживление. За момент изглеждаше, че Никола ще се паркира я в „Троян“, я в „Стадион“, но той зави по „Толбухин“ и се отправи към Орлов мост. Там наблизо, на стръмната уличка „Омуртаг“, живееше Коста Михайлов.

Домът на Костадин Михайлов беше за приятелите му и техните приятели това, което остров Тортуга е бил за карибските пирати – убежище. Жълтата двуетажна къща с недовършен балкон, на който липсваше парапетът, не се заключваше и всеки корабокрушенец можеше да влезе по което и да е време на денонощието и да сподели тъгата си с други тъжни люде, дошли от близо и далеч, в добрия случай с шише гроздова „Академик Неделчев“, а по-често без нищо, но с огромното желание да се включат в изпиването на всичко налично – от гроздовата до бръснарския одеколон на Коста. Той беше дете чудо, на три години вече знаеше таблицата за умножение, гениален математик, който не успяваше вече осем години да завърши МЕИ-то, защото отказваше да ходи на лекции по научен комунизъм и всяка година го изключваха от института заради липса на административна заверка на учебната година. Той, разбира се, веднага кандидатстваше наново, изкарваше шестица на изпита по математика и ставаше пак студент. Коста вече имаше петдесетина научни публикации в наши и чужди математически списания, но това не можеше да му помогне да вземе изпита по научен комунизъм, а както е добре известно, без изпит по научен комунизъм не можеш да станеш нито инженер, нито лекар, а камо ли математик на свободна практика.

Сега Коста играеше шах с Чуки. Чуки беше съученик на Никола от френската гимназия – мургав красавец с кръщелно име Панчо Панайотов, което всички отдавна бяха заменили с изразителния му прякор. Той му беше лепнат още в училище заради неизменния отговор „Чукам“, който той даваше, когато го питаша какво прави. До таблата прилежно стоеше изправена тенис ракета Wilson, която Чуки винаги носеше със себе си, готов да чукне две-три топки с всеки, който му се обади, защото той имаше две страсти – тенис и жени, като и двете преследваше с еднакво настървение. Подобно на Никола, Чуки беше от известна софийска фамилия, дядо му беше индустриалец, разстрелян от Народния съд, и Чуки ходеше редовно на гроба му, чистеше го от бурени и от време на време забърсваше надгробния камък с парцал, напоен в терпентин, за блясък.

– За вас работа няма ли? – попита Никола, колкото да каже нещо, и бързо си отвори единствената налична бира. Къл-къл-къл, стоп.

– Няма да им работим на комунистите – отговори тържествено Чуки и зае с топа си централната линия. – Стига ми, че уча жените им на тенис. И не само.

Повечето от бройките си Чуки хващаше на корта в Парка на свободата, който той упорито наричаше Борисовата градина. Избираше си някоя начинаеща, десетина години по-възрастна от него, показваше ѝ няколко удара и останалото предоставяше на съдбата. А тя най-често беше благосклонна.

– Да знаете, че е много готино да говориш на мадамите мръсотии за комунизма, докато ги чукаш. Това ужасно ги възбужда. Така си го връщат двойно на мъжете си – един път физически и един път идеологически.

– Не философствай, а играй. Шах си, бе!

– Дай си шаха и умри. Философията на любовта, драги ми Костадине, е тъмна Индия за тебе, жалък блъскач такъв. Така и ще си умреш, без да знаеш какво се случва след третия оргазъм на жената.

Отдолу се чу клаксон.

– Сигурно е Стуци – каза Коста. – Кажи му да вземе бира.

Никола погледна през прозореца. Наистина беше Стуци – Стойчо Александров, млад випускник на Консерваторията – с ново корекомско яке, вносни ски на покрива на синята лада, целия стандарт, осигурен от управата на ресторант „Ропотамо“, където работеше като певец и пианист.

– Колко сте? – попита Стуци.

– Трима.

– Четирима – поправи го Коста. – Бъза спи оттатъка.

– Айде на „Щастливеца“. Ще се събереме.

– Аз не мога – каза Чуки. – Ще чукам.

– И аз – добави Коста. – Искра ще идва.

– Аз ще дойда – каза Никола. – Тия тука за нищо не стават. Ще черпиш ли едно коняче?

– И коняче, и лимонадка. Бакшиша снощи си го биваше.

Никола ходеше на планина рядко, колкото да се убеди, че никога няма да прилича на мургавите, говорещи на висок глас млади хора, които пълнеха хижите на Витоша. Този факт му навяваше известна тъга, но тъгата в малки порции е полезна, така че това не

го притесняваше особено много. Далеч повече го тормозеше възможността колата да изскочи от някой завой между Драгалевци и „Щастливеца“, тъй като обикновено точно на тази отсечка Стуци решаваше, че може да прилича на Бьорн Валдегард или на някого от другите, които печелят ралито „Монте Карло“. Затова, когато минаха Драгалевци, Никола съсредоточи вниманието си надясно, където крайпътните камъни профучаваха в опасна близост до него, и само учуденото възклицание на Стуци му помогна да забележи уверено задминаващото ги отляво бяло жигули. Учудването на Стуци се дължеше не само на факта, че някой ги задминава, когато той кара по завоите с 80 километра в час. Голям дял за това имаше водачът на колата, който не беше нищо друго освен красива млада жена, още далече от тридесетте, която на всичко отгоре имаше нахалството да закрепя на покрива на колата си ски точно като на Стуци.

– Тая сигурно има мъж в Либия, който ѝ праща долари – процеди Стуци през зъби, което не му помогна да скрие възхищението си.

– А може и да няма мъж, може колата да е на баща ѝ – каза Никола и се изправи инстинктивно в седалката, защото нещо му подсказваше, че ей сега ще стане интересно.

Интересното за момента се изразяваше в това, че скоростта на ладата нарастваше, а дистанцията с колата отпред не се съкращаваше, което беше достатъчно да изтръгне от устата на Стуци нечленоразделни, но твърде определени по смисъл звуци. Ладата беше по-мощна, но на завоите това не помагаше особено много, така че когато най-после Стуци успя да се залепи за опашката на бялото жигули, двата автомобила приближаваха хотел „Простор“. Някаква насрещна кола ги размина с продължителен клаксон, но Стуци едва ли я чу, защото в момента многозначително кривеше физиономията си, като вероятно желаше да покаже на евентуално гледащата ги в огледалцето красавица, че иска да я задмине, което не беше толкова важно, колкото това, че я харесва.

– Ако спре на „Простор“, и ние спираме там – каза Стуци с нетърпящ възражение глас.

Никола нямаше абсолютно никакво желание да му възразява точно по този въпрос, но му се щеше жигулието да продължи

към „Щастливеца“, за да е по-дълга тази юношеска игра на неизвестности, на случайно уловени в огледалцето погледи и скрити надежди за взаимност. Ужасно го беше страх, че колата ей сега ще спре и от нея ще слезе някаква непропорционална и отпусната лелка, а на кукленското лице отблизо ще личат два пласта грим.

Жигулито отмина „Простор“ и Никола тъкмо се радваше, че играта ще продължи още няколко минути, когато Стуци ревна:

– Не ѝ издържаха нервите! – и с победен вик задмина явно забавилата ход бяла кола.

Никола се обърна назад да погледне победената. Лицето ѝ беше непроницаемо, като че въобще не беше участвала в тази бясна гонка цели петнадесет минути. За миг му се стори, че съзира в очите ѝ присмехулни нотки, но далеч по-вероятно бе да си ги измисляше, защото каква насмешка можеш да усетиш, когато дори лицето не се виждаше ясно през зацапаните стъкла.

– Май че ни пусна – промърмори Стуци полуначумерено, полувъзхитено, когато спряха на паркинга пред хотела.

Никола използва времето, докато Стуци сваляше чистачките, за да хвърли един уж нехаен поглед назад. Той беше напълно достатъчен да го увери, че колата, която в момента паркира недалеч от тях, е познатото му жигули и от него се измъква една позната физиономия, закрепена върху тяло, достойно да украси страниците на всяко модно списание. Опитвайки се да събере необходимата доза увереност, Никола тръгна към неотдавнашната съперница, като мимоходом отбеляза, че прилича на дете, което иска да види отблизо красива играчка. И сигурно щеше да я види, ако Стуци не го беше спрял с напълно уместната забележка да не се прави на несებърски гларус, тъй като момичето явно отива или на пистата, където ще бъде той, или в дневния бар, където ще бъде Никола, а там запознанството ще стане къде по-естествено. Никола се съгласи, макар и не съвсем охотно, защото видя, че тя си взема ските, което повишаваше шансовете на Стуци и намаляваше неговите. Надеждата му беше в способността на Стуци най-неочаквано да се сеща, че има жена и дете, а това все пак ги правеше равностойни, защото Никола нямаше даже и гадже, откакто Елка падна от скелето.

Дневният бар беше задимен и шумен, както подобава на заведение от такъв тип. Никола си проби път през плътната завеса

от тютюнев дим и приседна на една незаета маса. Обхвана го вече споменатата тъга на човек, който не си е на мястото. Поръча си коняк, за да не се чувства пълен аутсайдер, и започна да се припознава във влизащите жени. По понятни причини почти всяка от тях му приличаше на непознатата с бялото жигули – коя по смолисто черната коса, коя по синьо-червеното яке, коя по стройната фигура. Състоянието му беше нормално за двадесет и седем годишен ерген, чието основно занимание бе да реди думи, които никой не искаше да чуе, а и как да чуе, като въобще не знае, че съществуват, няма такъв писател, оставете ми ръкописа, ще видим, какви са тия теми, млад сте още, елате пак. А как искаше сега да е хирург, защото всеки момент ще внесат непознатата с тежко изкълчване на десния крак – *distorsio pedis dex* – и той, като единствен специалист, ще ѝ окаже бърза медицинска помощ. Влажните от болката очи ще го гледат с нежна благодарност и в този момент двадесет и седемте години самота ще отидат на кино, той ще се разплаче и никой няма да му се присмее на сълзите, защото всички знаят колко трудно е да се родиш. Картината беше толкова жива, че му напомни препоръката на един негов познат психиатър да отиде да се прегледа. Никола махна с ръка, за да отпъди мислите, но вместо това жестът му привлече келнерката, която с трениран глас го попита какво обича, и той беше принуден да ѝ каже, че обича още един коняк, защото не можеше да ѝ разкаже картинките, които си представяше, без риск тя да позвъни на някой друг познат психиатър.

Никола беше към края на третия коняк, когато неговата непозната влезе в бара, а заедно с нея нахлу и корекомското яке на Стуци. Те бавно приближиха масата му, за да му дадат възможност да се убеди, че за сетен път се е припознал, и Стуци наистина бе в якето си, но жената с него съвсем не беше тази, която чакаше, а някаква друга, която не чакаше въобще.

– Представи си – каза Стуци, докато запознаваше спътницата си с Никола, и двамата седнаха на масата, – тя твърди, че никога не е имала бяло жигули, а е дошла дотук с автобуса.

Смехът изригна от Никола като шампанско от разклатена бутилка. И без това големите очи на непознатата станаха още по-големи, а погледът на Стуци се насочи с подозрение към чашата

с коняк. Никола махна с ръка да не го гледат така учудено, и с периферното си зрение забеляза, че келнерката се отправя към него с явното намерение да го пита какво обича, от което смехът му се превърна в истерично хълцане. Новодошлата кой знае защо, реши, че неговото държание е обидно, и без да каже дума, се понесе към изхода. Мястото ѝ веднага беше заето от някакъв много пиян чужденец, който, силно впечатлен от неговите способности, се опитваше да му сипе коняк от бутилката, която носеше в джоба на якето си, като междувременно подхихкиваше заедно с него за компания. Положението стана неудържимо, затова Никола стана от масата и продължавайки безсмислено да се хили, излезе навън точно навреме, за да забележи как току-що обидената жена се качва в паркираното пред хотела бяло жигули, рязко потегля и профучава край него.

Смехът му секна също тъй внезапно, както беше започнал. Свежият въздух го перна през лицето и му се зави свят. Пое дълбоко дъх, завъртя се на сто и осемдесет градуса и се прибра обратно в хотела. Пресече фойето и влезе в бара. Никой не му обърна внимание освен много пияният чужденец, който направи некоординиран жест на разпознаване и започна да хихика. Никола го отмина и се отпусна на стола до Стуци, като с всички сили се стараяше да не изглежда много глупав.

– Какво стана? – попита Стуци.

– Отиде си. Подпали колата и да я няма.

– Значи наистина е била тя. Знаех си аз, че не мога да я сбъркам. А ти защо се държа като идиот?

– Така – каза Никола и това беше единственото, което можеше да каже гласно, но вътрешно си мислеше, че щом не я е познал, сигурно не е била тя, просто има същата кола, малко ли са такива по пътищата, а неговата непозната ей сега ще я внесат в хотела с изкълчен крак и той ще бъде единственият, който може да ѝ помогне. Влажните ѝ от болка очи ще го гледат с нежна благодарност и в този момент двадесет и седемте години самота ще отидат на кино и той, като всеки новороден, ще се разплаче и никой няма да се присмее на сълзите му, защото всички знаят колко трудно е да се родиш.